

Погоріла К.В.

студентка 5-го курсу кафедри міжнародних економічних відносин ННІ БТ «УАБС»

Сумського державного університету, м. Суми

Воронцова А.С

к.е.н., асистент кафедри міжнародних економічних відносин ННІ БТ «УАБС»

Сумського державного університету, м. Суми

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Міжнародну торгівлю цілком закономірно вважають історично першою формою економічних зв'язків між країнами, що полягала передусім в обміні окремих товарів і послуг. Вона пройшла багатовіковий шлях розвитку та на сьогодні посідає визначальне місце в системі міжнародних економічних відносин. З давніх часів міжнародну торгівлю використовували як для спеціалізації окремих економік, так і для їх розвитку, вона сприяла більш ефективному та продуктивному виростанню наявних ресурсів і, взагалі, є стратегічним напрямком розвитку будь-якої країни світу. Саме тому, зважаючи на важливість міжнародної торгівлі, її вплив на світовий економічний розвиток на сучасному етапі значно збільшується.

Питання міжнародної торгівлі й економічного розвитку, їх взаємозв'язку набули значного значення по всьому світу з впровадженням політики лібералізації торгівлі в країнах, що розвиваються.

Міжнародна торгівля та її вплив на економічне зростання істотно залежать від процесу глобалізації. Економісти, політики та науковці провідних розвинених країн світу та країн, що розвиваються розійшлися в думках щодо впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання та поділилися на дві групи. Перша група, котра була не зовсім згодна з традиційною класичною та неокласичною концепцією міжнародної торгівлі стосовно країн, що розвиваються, представлена А.Еммануелем, С.Аміном, І.Валлерстайном, В.Бархатовою, Д.Плетньовим, С.Глазьевим, вважає, що міжнародна торгівля призвела до несприятливих змін в економічних і фінансових сферах країн, що розвиваються. На їхню думку, вигоди від міжнародної торгівлі отримали, в основному, розвинені країни світу, оскільки міжнародна торгівля вважається особливим способом перерозподілу доходів від країн, що розвиваються в розвинуті країни, – це, звичайно, прискорює економічне зростання розвинених країн, але в той же час – це призводить до його уповільнення в країнах, що розвиваються. Більше того, лібералізація торговельної політики, зниження тарифів і глобалізація мали негативний вплив на промислові структури малорозвинених країн і країн, що розвиваються. У результаті лібералізації, більшість промислових галузей у цих країнах припинили свою діяльність. Інша група економістів, до думки якої приєднався й американський економіст Джагдиш Бхагваті [1], виступає на користь глобалізації та міжнародної торгівлі, має більш яскравий і позитивний погляд на міжнародну торгівлю та її вплив на економічне зростання, зокрема, країн, що розвиваються. На їхню думку, країни, що розвиваються, котрі слідували політиці лібералізації торгівлі, відчули всі сприятливі наслідки глобалізації та міжнародної торгівлі (наприклад, Індія та Китай) [2, 3].

У відношенні до економічного зростання, міжнародну торгівлю можна розглядати і як рушій, і як похідну. Це підтверджують численні теоретичні та емпіричні дослідження відомих економістів світу. Степанов Є.О. у своїх роботах [3, 4] розглянув механізм прямого впливу міжнародної торгівлі на економічний розвиток, емпірично перевірів сформульовану гіпотезу взаємозв'язку міжнародної торгівлі та економічного зростання, в тому числі, і в транзитивній економіці, на базі розроблених гіпотез перевірів взаємозв'язок міжнародної

торгівлі та підвищення основних показників, що характеризують покращення економічного стану країни, а також провів регресійний аналіз взаємозв'язку експорту, імпорту і ВВП в країнах світу різного рівня розвитку та висвітлив результати проведеного дослідження, де показано, що темпи зростання ВВП і темпи зростання експорту/імпорту значно взаємопов'язані.

Проведений регресійний аналіз [3, 4] підтвердив сформувані гіпотези, що між величиною експорту та економічним зростанням за інших рівних умов існує пряма лінійна у розвинених країнах (Австрії, Великобританії, Італії, Канаді, США, Франції, Швейцарії, Швеції, Японії) та країнах із перехідною економікою (Латвія, Польща, Словенія, Словаччина, Росія). Також щодо цих країн підтверджується гіпотеза, що обсяги імпорту країн у попередньому році позитивно впливають на економічне зростання в поточному році, та між ними існує лінійна залежність. Отже, як підтверджують результати дослідження, міжнародна торгівля має суттєвий позитивний вплив на економічне зростання.

Щодо України, результати регресійного аналізу свідчать про середню силу впливу міжнародної торгівлі на економічний розвиток.

Міжнародна торгівля, створюючи певні можливості для реалізації істотних порівняльних переваг країн світу та розвитку нових, сприяє їхньому економічному розвитку, а також стимулює зміну підходів до використання внутрішніх ресурсів країн в бік їх ефективності і надає змогу отримувати користь і переваги спеціалізації та вигоди від участі в міжнародному поділі праці.

Для багатьох країн світу перехід від статусу країни з низьким рівнем доходів до середнього та доходу вище середнього, покращення економічного становища значною мірою залежить від успішної міжнародної торгівлі. Адже, приймаючи участь в міжнародній торгівлі, країни мають можливість: задовольняти свої потреби в сировині, капітальних товарах, технології, що не виробляються місцевими підприємствами або виробляються, але з високими витратами, нарощувати виробництво з урахуванням попиту світового ринку на ті товари, щодо яких вони мають порівняльні переваги спеціалізації, експортувати ті товари, у виробництві котрих ширше споживаються ресурси, наявні у них в порівняно великій кількості, імпортувати товари, для виробництва котрих необхідно було б витратити велику кількість обмежених у них ресурсів, а також отримують ефект економії на великих масштабах виробництва, спеціалізуючись при цьому на більш вузькому наборі товарів чи послуг [5].

Міжнародна торгівля сприяє інтернаціоналізації світової економіки та господарського життя окремих країн, інтегруючи їх у світогосподарську систему. Зокрема, роль експорту полягає в тому, що він є основним джерелом отримання валютних доходів, що спостерігається навіть у високорозвинених країнах із розгалуженою системою зовнішньоекономічних зв'язків. У свою чергу, товарний експорт має соціальне значення – збільшує зайнятість і доходи в експортних галузях, що має позитивний відбиток на економічному становищі країни. У свою чергу, імпорт збільшує вибір однойменних товарів, пропонує товари, котрі не виробляються в країні, залучаючи тим самим споживачів до досягнень світового НТП. Із точки зору загальнонаціональних інтересів, імпорт позитивно впливає і на національне виробництво. Він дозволяє знижувати витрати виробництва та підвищувати прибуток за рахунок використання більш дешевої іноземної сировини, енергетичних ресурсів, комплектуючих деталей, більш ефективного іноземного обладнання. Посилюючи конкуренцію на внутрішньому ринку, імпорт впливає на зниження товарних цін, підвищує купівельну спроможність споживачів, покращує рівень і якість життя населення, а також стимулює модернізацію виробництва, створення нових галузей [6].

Міжнародна торгівля за останні півстоліття стала досить важливим чинником економічного зростання для багатьох країн та грає велику роль в економічному розвитку.

Провідна роль міжнародної торгівлі в світовому економічному розвитку підтверджується її випереджаючим розширенням в порівнянні з ростом світового ВВП і виробництва. Згідно з даними Світової організації торгівлі (СОТ) та ЮНКТАД, обсяги міжнародної торгівлі, котрі вимірюють обсягом експорту в поточних цінах (дол. США), зросли з 58 млрд у 1948 р. до 17,8 трлн дол. США 2017 р. [7, 8]. Найпомітніший стрибок спостерігався в період із 1970-1980-х рр. під час розмаху процесу глобалізації.

За даними Світового банку, світовий ВВП за тридцять сім років збільшився у понад сім разів: із 11,18 трлн дол. США (1980 р.) до 80,74 трлн дол. США станом на 2017 р. За цей час обсяги міжнародної торгівлі збільшилися з 2,3 трлн дол. США (1980 р.) до 23 трлн дол. США (2017 р.) [9]. Отже, вартісний обсяг світової торгівлі зріс у 10 разів, перевищивши таким чином масштаби зростання ВВП світу, що говорить про важливість міжнародної торгівлі як одного з основних факторів світового економічного розвитку.

У сучасних умовах розвиток глобалізації та інтеграції світової економіки не може не вплинути на Україну, економіка якої є відкритою та вектор розвитку якої можна визначити як євроінтеграційний. Вхідження нашої держави до світової економічної спільноти та активна її участь в міжнародному поділі праці має велике значення в розбудові нашої держави та покращенні економічно-соціального стану.

Відповідно до даних Державної служби статистики України, обсяг експорту товарів і послуг України в 2017 р. становив 53,7 млрд дол. США. Цей показник зріс із часів незалежності України в 2,7 рази. Обсяг імпорту товарів і послуг у 2017 р. досягав значення 63,4 млрд дол. США, що показує ріст у 3,3 рази з 1991 р. [10].

За даними Світового банку, ВВП України станом на 2017 р. становив 112,2 млрд дол. США, що є меншим за обсяг зовнішньої торгівлі у відповідному році, тому доцільно зробити висновок, що зовнішня торгівля робить великий внесок в економічний розвиток нашої держави.

Огляд та аналіз динаміки міжнародної торгівлі за останні десятки років, а також аналіз зовнішньоторговельної діяльності України з часу її незалежності засвідчують, що темпи зростання міжнародної торгівлі фактично збігаються з темпами зростання світової економіки і навіть випереджають їх, тому можна говорити про важливу ключову роль міжнародної торгівлі в економічному розвитку.

Підвищувальна, наявна на сьогодні динаміка показників експорту, імпорту, ріст їх річних показників, зростання експортної, імпоротної квот, збільшення показників експорту/імпорту на душу населення свідчать про постійне зростання ролі міжнародної торгівлі в світовому економічному розвитку.

Отже, міжнародна торгівля робить благодотворний вплив на економічну перебудову, підтвердженням чого є міжнародний досвід останніх десяти років, котрий показує, що країни, в яких більшою мірою наявні добре розвинені ринкові інститути, налагоджений механізм регулювання зовнішньої торгівлі, а також сформована відкрита політика у сфері зовнішньої торгівлі й інвестицій, зазвичай, мають успіх. І протилежно цьому, країни, діяльність яких у більшості орієнтована на внутрішню торгівлю в поєднанні зі значною державною регуляцією економічних процесів, показують слабкі та повільні темпи зростання. Тому, міжнародна торгівля як фактор економічного розвитку відіграла та відіграє важливу роль у становленні та розвитку світової економіки та в сучасних умовах є невід'ємною складовою міжнародних відносин і світового економічного розвитку, а її економічна, соціальна та політична значимість весь час зростає.

Список джерел

1. Bhagwati J. In *Defense of Globalization*, New York: Oxford University Press, 2004, URL: https://www.researchgate.net/publication/274185673_In_Defense_of_Globalization
2. Vijayasri G. V. *The importance of international trade in the world*, *International Journal of Marketing Financial Services and Management Research*. 2013, 9(2):111–9, URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/0c65/06f1ab891cb40206230f6d841cb7e11796a7.pdf>.
3. Степанов Е. А. Влияние внешней торговли на экономический рост национальной экономики, *Вестник Челябинского государственного университета*, 2013, № 32(323). Экономика. Вып. 42. С. 34-42, URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-vneshney-torgovli-na-ekonomicheskii-rost-natsionalnoy-ekonomiki.pdf>
4. Степанов Е. А. Внешняя торговля как фактор экономического роста в транзитивной экономике, *Экономика, управление и инвестиции*, 2013, № 1 (1), С. 45-61.
5. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Притула Н. В. та інші Міжнародна торгівля : навч. посібник, 5-те вид., перероб. та доп., Київ: Центр учбової літератури, 2015, 272 с.
6. Федякина Л. Н. *Международные экономические отношения*, М. : Издательство Юрайт, 2016. 461 с. URL: <http://static.my-shop.ru/product/pdf/205/2047135.pdf>
7. WTO. *International Trade and Market Access Data. International trade statistics*, URL: <http://data.wto.org/>
8. UNCTAD. *Values and shares of merchandise exports and imports, annual*, URL: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=101>.
9. The World Bank. *World Bank date*, URL: <https://data.worldbank.org/>.
10. Державна служба статистики України. *Зовнішньоекономічна діяльність України*, URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.